

Iránytű és szextáns: irányváltás az európai uniós védelempolitikában

Az Európai Unió sosem látott biztonsági kihívások előtt áll. Délről a migrációs krízis, míg keletről Oroszország háborúja teszi próbára az Európai Unió reagálóképességét. Az elmúlt évek során több kezdeményezés is a tagállamok napirendjére tette a közös uniós védelempolitika intézményrendszerét és eszköztárát. Az állandó strukturált együttműködéstől egészen a stratégiai iránytűig új lehetőségei vannak az Európai Uniónak, viszont elégséges-e egy klasszikus katonai konfliktus kezeléséhez? Az egyre közeledő második soros magyar elnökség egy bizonytalanabb és kiszámíthatatlanabb nemzetközi és európai környezetben kell, hogy átvegye a stafétát. A kontinens biztonsága azon múlik, hogy milyen konkrét válaszokat ad az állam- és kormányfőket tömörítő Tanács és az Európai Bizottság egy törekény biztonsági helyzetben. A jelenlegi helyzet rávilágít arra, hogy a hagyományos katonai konfliktus ellenére újfajta biztonságpolitikára van szükség, amely az emberi biztonságra helyezi a hangsúlyt.

Bevezetés

Az Európai Unió válaszüthoz érkezett saját védelme és biztonsága tekintetében. Identitását nem csupán a külső fenyegetések, hanem a belső politikai akarat is formálja, amely a 2010-es évektől egyre intenzívebbé vált, köszönhetően az egyre gyorsuló, bizonytalanabb és globalizálódó világnak, a technológiai fejlődésnek és a határokon átvéelő nemzetközi gazdasági hálózatoknak. Az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét 2024 második felében betöltő Magyarország a 2011-es elnökségtől teljesen eltérő politikai, gazdasági és védelmi erőterben kell hogy kidolgozza az unió stratégiai prioritásait. A külső biztonsági fenyegetések próbatétel elé állítják a soron következő spanyol–belga–magyar elnökségi triót is. Az alábbi tanulmány kísérletet tesz az uniós védelempolitika jelenlegi helyzetének elemzésére, valamint annak vizsgálatára, hogyan egészíti ki az uniós védelempolitikát a magyar védelemstratégia. Arra is keresem a választ, hogyan lehet reagálni a közös fenyegetésekre. Mennyiben alapozhat a magyar elnökség az eddig elfogadott és felállított EU-s védelmi prioritásokra? Elnöksége alatt milyen módon tudna hatékonyabb választ adni az Európai Uniót körülvevő fenyegetésekre? A címben lefektetett „iránytű” az EU stratégiai irányát hivatott képviselni, míg a szextáns mint „kéttükrös szögmérő” az unió és az öt körbevevő biztonsági fenyegetések relatív helyzetét – és az erre adott választ – szimbolizálja. A tanulmány a közép-kelet-európai országok 2014-es soros elnökségi prioritásait elemzi biztonság- és védelempolitikai szempontból, amely segíthet a 2024-ben esedékes magyar elnökségnek hatékonyabb szakpolitikai stratégiát kialakítani, mivel az Európai Unió *sui generis* helyzetéből fakadóan más megközelítést alkalmaz, a NATO-val ellentétben, mint hagyományos katonai szereplő. Ez leginkább a többszintes és többszereplős komplex döntéshozatali

folyamatban, valamint a nemzetállami mellett megjelenő intézményi és európai uniós érdekekben mutatkozik meg. Ezt csakis valódi következetes és kézzelfogható politikai akarat és szakpolitikai koordináció útján tudja hitelesen képviselni. Az Európai Unió ereje (és gyengesége is) végső soron integrációs képessége, amely túllép a hagyományos államközi berögződéseken, és egy hibrid, államok közötti és nemzetek feletti mechanizmust alkalmaz az érdekérvényesítéshez. Milyen tapasztalatokkal szolgálhat az Európai Uniónak és a közelgő magyar elnökségnek a radikálisan megváltozott biztonsági környezet és az erre adott válaszok?

Barátok gyűrűje vagy a tűz gyűrűje?

A 2010-es évektől egyre több és komolyabb biztonsági kihívással nézett szembe az Európai Unió, úgymint a grúz háború, a Krim félsziget illegális annexiója, a közel-keleti migrációs válság, illetve 2022-ben a II. világháború óta nem látott katonai konfliktus, Oroszország háborúja Ukrajna ellen. Julian Bergmann és Patrick Müller szerint az EU csak lassan és döcögve tanulja meg a válsághelyzetek során az önálló cselekvést,¹ ezért csak késve tudott választ adni a fegyveres konfliktusokra. Az EU emellett komoly helyzeti hátrányból indul, mivel a NATO már a hidegháború óta képes saját védelempolitikáját alakítani, s az unió mint gazdasági békeprojekt nagyon nehezen tud alkalmazkodni a világban zajló eseményekhez, és sokszor tűnik úgy, hogy nem éri utol a jelent. 2014-től 2019-ig tartó mandátuma idején Federica Mogherini korábbi uniós külügyi főképviselő intenzívebben foglalkozott az unió biztonsági helyzetével, ami a 2016-os *Globális stratégia*ban teljesedett ki.² Az ekkor színre lépő szlovák soros elnökség prioritásai közé tartozott a migráció okozta válsághelyzet megoldása, a védelem terén pedig a technológiát, a hibrid fenyegetésekre adott választ, illetve a kis- és középvállalkozások szerepét az uniós védelmi iparban tartotta fontosnak fejleszteni.³ Ez egybecseng az Európai Külügyi Szolgálat által közzétett 2016-os *Globális stratégiával*, amely szorgalmazza az önálló uniós fellépést olyan, az EU-val is szomszédos harmadik országokkal, amelyek nem a NATO tagjai, mint például a Nyugat-Balkán, illetve egyes kelet-európai és közép-ázsiai országokkal is. Világos, hogy a tagállami védelempolitikai érdekek mellett egyre inkább felmerült az igény egy európai és EU-s szintű biztonsági és védelmi együttműködésre, közös fellépésre, viszont az ugyanebben az évben tartott „sikeres” brexitnépszavazás alapjaiban rengette meg az EU-s intézményrendszert, amely először sokként, majd később politikai könnyebbségként élte meg a különutas brit hozzáállás megszűnését.

Az elmúlt évtizedekben alapvetően két európai irányvonal határozta meg a kontinens védelempolitikai törekvéseit. A szuverén brit álláspont, valamint a francia elnök által képviselt stratégiai autonómia gondolata képviselte az EU integrációs motorját. Az Egyesült

¹ BERGMANN–MÜLLER 2021.

² Európai Külügyi Szolgálat 2016.

³ Ministry of Foreign and European Affairs 2016.

Államok NATO-n keresztül betöltött vezető szerepe,⁴ valamint a konfliktusok földrajzi távolsága (Szíria, Krim, Afganisztán) kényelmi helyzetbe hozta az Európai Uniót, és egyúttal gyengítette a blokk nemzetközi érdekérvényesítő és cselekvőképességét. Ennek példája a migrációs válsággal összefüggő külső határellenőrzés megoldatlansága, vagy az ambivalens, határozatlan Kína-politika. A 2014-es évektől az EU szomszédságpolitikáját egyre inkább a Nyugat-Balkánon, Ukrajnában és a Mediterráneumban kialakuló válsággócok határozták meg. Magyarország számára történelmi és geopolitikai helyzetéből fakadóan is a Moszkva–Isztambul–Berlin hatalmi tengely vált igazodási ponttá.⁵ Ennek háromszögében szükséges egy interregionális védelmi szövetség kialakítása, amely geopolitikai jelentőségű volna az EU számára is. Ennek kísérlete 2018-ban kezdődött meg a bolgár elnökség alatt létrehozott állandó strukturált együttműködés (Permanent Structured Cooperation – PESCO) Tanács általi létrehozásával.⁶ Legitimációját az adja, hogy bár megerősített együttműködés keretében nem kötelező érvényű a részvétel minden EU-tagállam számára, huszonöt uniós ország – köztük Magyarország is – részt vesz a védelmi együttműködésben. Több évtizednyi sikertelen kezdeményezés után az Európai Tanács tagjai az unió történetében először gondolták komolyan a saját védelmi képességek közös fejlesztését, amelynek a közös döntéshozatal nyomán nagyobb lehet a legitimációja is.

Az EU élete a NATO-n túl: együttműködés vagy párhuzamos valóságok?

Az Európai Unió eleinte mint gazdasági békeprojekt jött létre, viszont a nemzetközi kapcsolatokban sokszor a gazdasági érdekeket és kulturális értékeket közvetítő „soft-power” nem bizonyul elégségesnek. Az erő felmutatása nem jelenti feltétlenül az erő gyakorlását valaki ellen, hiszen már a katonai, politikai vagy gazdasági erő egyszerű létezése is jelzésértékű lehet a nemzetközi szereplők számára. Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) eleinte elrettentő erőként volt jelen, míg a 2016-os megválasztása után Donald Trump korábbi amerikai elnök jelentette be az „America First” politikáját.⁷ Ezzel az USA saját nemzetközi kötelezettségvállalásaival és európai szövetségeseivel ment szembe, ami fordulópont volt a NATO történetében, háttérbe szorítva az euroatlanti szervezetet. Ez egyúttal előtérbe hozta az uniós védelempolitikában rejlő lehetőségeket is, mivel a 2019-es román, majd ezt követő horvát soros elnökség továbbra is a közös biztonság- és védelempolitika keretein belül gondolkodott.⁸ Az EU–NATO-együttműködés keretei eddig a pontig kevésbé hoztak látványos eredményt. A két ország elnökségi programjában az EU közös védelmi képességeire és a védelmi iparra helyezte a hangsúlyt. Ennek folyománya, hogy jelenleg már 60 közös projekt van a PESCO keretein belül, amelyeknek közel egyharmada fog megvalósulni az évtized közepére. Az EU–NATO-kapcsolatok

⁴ ARCHICK–GALLIS 2005.

⁵ Orbán Viktor sajtónyilatkozata Recep Tayyip Erdoğan török elnökkel történt tárgyalását követően 2018.

⁶ *Programme of the Republic of Bulgaria for the Presidency of The Council of the European Union* 2018.

⁷ KAUFMAN 2017.

⁸ *Priorities of the Croatian Presidency of the Council of the EU* 2020.

ambivalenciája mellett (ki miért felel) 21 uniós tagállam vesz részt a NATO munkájában, amely az EU érdekével ellentétes párhuzamos struktúrákat és eljárásokat alakíthat ki. Ezért is próbálta az EU stratégiai autonómiáját megerősíteni, ami nem csupán az energia- vagy az élelmezési önellátás képességét jelenti, hanem olyan önálló védelmi ipart és saját technológiát, amely csökkenti az Európai Unió globális kiszolgáltatottságát. Az ezt megalapozó stratégiai iránytű (*A Strategic Compass for Security and Defence*), amelyet 2022. március 24-én fogadott el az Európai Tanács, új irányt mutatott az EU védelempolitikájában. A közép-kelet-európai régióban a 2019-es román⁹ és horvát¹⁰ soros elnökségi programokban is egyre hangsúlyosabbá vált egy új védelmi menetrend kialakítása, a védelmi ipar és képességek fejlesztése, valamint az EU–NATO-kapcsolatok tisztázása és a közös pontok meghatározása. Az idén nyáron jóváhagyott hetedik EU–NATO előrehaladási jelentés és a cseh elnökségi program már jelentős átfedést mutat, ami Magyarország és a következő elnökségi trió számára is fontosnak bizonyulhat a védelem európai lábának megerősítése terén. A két szervezet közötti átfedések erősítése olyan kevésbé érzékeny területeken jöhet szóba, mint az ellenálló képesség, a hibrid és kibernetikus fenyegetések elleni védelem, vagy a kutatás, fejlesztés és innováció.

Az EU–NATO-kapcsolatok erősítése és tisztázása mellett folyamatos igény van a nagyobb önállóságra, hiszen az Európai Unió tagállamai, amelyek egyben NATO-tagok is, csupán 50 százalékban járulnak hozzá az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének költségéhez. Három tényező miatt is felértékelődik az Európai Unió védelempolitikája a NATO-val szemben. Első, hogy a stratégiai autonómiát támogató Franciaország az orosz–ukrán háború előtt „agyhalottnak” nevezte a szervezetet a kiszámíthatatlan amerikai politika miatt, amely paradox módon a legtöbb támogatást adja. Itt egy közös uniós védelmi kötelezettségvállalás nagyobb biztosítékot adna a tagállamok számára. Kérdés, hogy mennyire esnek egybe az európai és amerikai érdekek és válságkezelési javaslatok akár Kína vagy Oroszország tekintetében. Az Egyesült Államokkal való európai szövetség szinte magától értetődőnek tekintése – az amerikai belpolitikában és a nemzetközi rendben bekövetkezett társadalmi változások ellenére – olyan brüsszeli hozzáállást táplál, amely inkább a mindennapi politika végrehajtására, és kevésbé Európa kollektív érdekeinek meghatározására összpontosít. A geopolitikai helyzetből adódóan az EU és tagállamai másképp állnak a schengeni határokhoz közeli esetleges fegyveres konfliktushoz, mint egy tengerentúli szuperhatalom. A politikai, gazdasági és társadalmi érdekek (és értékek) különbözősége is visszatükröződik a bilaterális tárgyalásokon, akár az elbukott adatvédelmi, akár a transzatlanti partnerségi megállapodásokat nézzük. Másodsorban nem csupán az Egyesült Államok világban betöltött szerepe kérdőjeleződött meg mind morális – afganisztáni kivonulás –, mind politikai okokból, mint például az amerikai társadalmat szétfeszítő belpolitikai válság, hanem a brexitreferendummal az Egyesült Királyságé is. A NATO költségének 27 százalékát kitevő két ország különutas politikát folytatott az elmúlt években, ezért az EU stratégiai autonómiája a védelem területén is felértékelődik. Harmadsorban Svédország és Finnország belépése

⁹ *Programme of the Romanian Presidency of the Council of the European Union 2019.*

¹⁰ *Programme of the Croatian Presidency of the Council of the EU 2020.*

a NATO-ba egyben az európai szárny megerősítését jelenti. Ukrajna Oroszország általi lerohanása szintén megmutatta egy önálló európai védelempolitika szükségességét, de hogyan igazodik ez a magyar prioritásokhoz a 2024-es elnökség fényében?

A stratégiai iránytű és a magyar védelempolitika prioritásai

2024 második felében Magyarország másodjára veszi át az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét, egy teljesen új politikai és gazdasági környezetben. Az európai parlamenti választások mellett intézményi ciklusváltásra kerül sor az EU végrehajtó szervezetében, az Európai Bizottságban is. A magyar elnökségnek szorosan kooperálnia kell majd az új uniós politikai vezetéssel, emellett kezelnie kell a háború utáni helyreállítást és megerősíteni az EU gazdasági és védelempolitikai bázisát. A stratégiai iránytű az első olyan uniós dokumentum, amely átfogó helyzetértékelést és megoldási javaslatokat, célokat tűz ki a következő évtizedre.¹¹ Négy területen javasol átfogó szervezeti, műveleti és technológiai változást. Hogyan kapcsolódhat ez a magyar védelempolitika prioritásaihoz, amelyeknek az elnökség során is fontos szerepük lesz?

A *Cselekvés* című fejezetben a folyamatosan fejlődő civil-katonai együttműködés erősítését tűzi ki célul a gyorsabb döntések meghozatala, egy 5000 fős gyorsreagálású egység bevetethetősége, valamint a parancsnoki rendszer és a katonai mobilitás megerősítése terén.¹² A döntéshozatal az EUSz 44. cikke, valamint a konstruktív tartózkodás alapján gyorsítanak fel. Előbbi kimondja, hogy „a Tanács valamely misszió végrehajtásával a misszióban részt venni szándékozó, és az annak ellátásához szükséges képességekkel rendelkező tagállamok egy csoportját is megbízhatja”, amely kapcsán a missziót érintő jelentősebb ügyekben a Tanács határozatokat fogadhat el. Ez megengedné, hogy egy önkéntes tagállami koalíció cselekedjen az EU jóváhagyásával. Másodsorban a konstruktív tartózkodás, amelynek esetében egy tagállam – egyhangúság esetén – tartózkodhat a szavazástól anélkül, hogy blokkolná az EU fellépését, felgyorsíthatná a döntéshozatalt az EU határait érintő konfliktusra való gyors reagálás végett. Egyrészt a tagállamok elemi érdeke az egységes EU-s fellépés, mivel az EU a tagállamok erejét is erősíti, ezáltal egy erősebb Európához vezet. A döntések mennyisége és gyorsasága helyett azok minőségére szükséges még nagyobb hangsúlyt fektetni, valamint el kell kerülni, hogy a nagyobb országok a kisebb tagállamok versenyképességének és politikai mozgásterének rovására hozzanak fajsúlyos döntéseket. Bonyolult intézményi megújulásra és új döntéshozatali folyamatokra van szükség az EU-nak, hogy felvegye a nagyhatalmi versenyt.

Magyarország a Zrínyi 2026. haderőfejlesztési program haderőmodernizációs törekvésével, illetve az állandó strukturált együttműködésben egy külön fejlesztésű védelmi szimulációs programmal (Eurosím)¹³ érné el a nemzeti és regionális szintű műveleti képességet. A hazai védelempolitikai prioritások (modernizáció, képességfejlesztés,

¹¹ European External Action Service 2022.

¹² European External Action Service 2022: 25.

¹³ PESCO 2019.

védelmi ipar) és eszközbeszerzés (interoperabilitás) több további ponton is kapcsolódnak az EU hosszú távú céljaihoz. Az új kiberfenyegetések, a dezinformáció, a nem konvencionális hibrid hadviselés, mint például a belorusz–lengyel határválság vagy az orosz–ukrán háború, illetve a globális klímaválság olyan új megközelítést kívánnak, amely túllép a hagyományos katonai doktrínákon. A civil-katonai együttműködés keretében a svájci bicska elvnek kell érvényesülnie, ahol az EU a körülményekhez alkalmazkodó, gyorsan változtatható és specializált képességű egységeket tud használni – katonai, humanitárius, informatikai, egészségügyi és egyéb területeken – egy többdimenziós, komplex válságkezelés keretében. Mivel minden tagállamnál az „egy hadsereg” (*single set of forces*) elvet kell figyelembe venni, a NATO-nál levő hagyományos katonai erőnek és európai szárnynak ki kell egészülnie az EU által létrehozott válságkezelő egységgel, amely egy krízishelyzetben politikai felhatalmazással tud cselekedni a gyors stabilizálás érdekében. Magyarországnak földrajzi elhelyezkedését is figyelembe véve központi szerepe van a régióban, nem csupán energetikai, hanem mobilitási és infrastrukturális szempontból is. Az unió a tagállamok közti jobb csatlakozás és logisztika miatt is támogatja akár a civil felhasználású katonai mobilitási projekteket (az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz – CEF2 – keretében) mind közúti vagy vasúti, mind légi területen. A stratégiai iránytű tehát nem csupán eszközrendszer és célokat határoz meg, hanem azokat a fenyegetéseket is, amelyekre hatékony közös választ kell adni.

Ismert szereplők, ismeretlen fenyegetések

A stratégiai iránytű olyan fenyegetéseket jelöl meg, amelyek a közeljövőben még komolyabb kihívások elé állítják az Európai Unió cselekvőképességét és hitelességét. A háború, fegyveres annexió, terrorizmus és szélsőségeség, az irreguláris migráció mint zsarolási eszköz, az álhírek és a kiberhadviselés a veszélyek olyan új egyvelegét jelentik, amelyek még bizonytalanabbá és kiszámíthatatlanabbá teszik az európai társadalmak kohézióját. Ennek ellenhatásaként az unió mint saját politikai rendszerének alakítója nemzetközi szinten erőteljesebben kell hogy fellépjen. Az elnökségi trió programjának, amely összedolgozza három egymást követő soros elnökség prioritásait, hangsúlyt kell fektetnie a közösségi védelempolitikára nemcsak helyi és nemzetközi, hanem regionális szinten is. Ezért a közelgő spanyol–belga–magyar elnökség számára új együttműködési lehetőségeket hozhat a következő időszak. Az elméleti javaslat alapján az Európai Unió regionális szinten, rotációs jelleggel hozhatna létre különleges felhatalmazású védelmi tanácsokat vagy kerületeket, amelyek gyors tanácsai felhatalmazással, koordináltan egyeztetnének az azonnali és jövőbeni fenyegetésekről, ezeket közös javaslatok formájában terjesztenék az Európai Tanács elé jóváhagyásra. Ennek előszele, hogy Ursula von der Leyen, a Bizottság elnöke tavalyi beszédében egy állandó védelmi fórumra tett javaslatot, amelyben a politikai felső vezetők mellett a katonai vezetők is részt vennének.¹⁴

¹⁴ VON DER LEYEN 2021.

A kihívások terén Oroszország a Krím 2014-es illegális annexiója, valamint a jelenleg zajló orosz–ukrán háború elindítása óta a legkomolyabb fenyegetést jelenti az Európai Unió történetében. A háború nyomán kialakuló, zsarolási potenciállal bíró migrációs válság szintén új szintre emelte az EU-t közvetlenül érintő politikai és gazdasági válságócokat. A technikai fejlettség, valamint az egyre szorosabb globális és regionális gazdasági függőségek és értékláncok sérülékenysége miatt az EU sokkal kitettebb a régió konfliktusainak, akár a Nyugat-Balkánról, akár Ukrajnáról van szó. Az Európai Unió lassan, de biztosan épített ki eljárásokat, jogszabályokat és fizikai rendszereket, amelyeket viszont folyamatosan igazítani kell a jelen kihívásaihoz. A NATO 2030-as stratégiai jelentésében azonos kihívásokról ír, mint az Európai Unió, de egy hagyományos katonai doktrína keretében, a stratégiai iránytű viszont az EU sokoldalú gazdasági, szociális és politikai eszközrendszerébe illeszthető, amely több megoldást kínálhat egy válsághelyzetben. Példaként az Európai Unió szankciós politikája említhető, bár negatívan érinti azt, akire kivetik, a kezdeményező félre vonatkozó hatásai máig vita tárgyát képezik, annak bonyolult mellékhatásait nagyon nehéz pontosan kiszámítani, viszont Szép Viktor több kutatásában is kitér az ebből fakadó gazdasági költségekre.¹⁵ Az ismert és ismeretlen fenyegetésekre a 2023–2024-es elnökségi triónak, köztük Magyarországnak olyan válaszokat kell találnia, amelyek egyszerre képesek megvédeni a közösségi és társadalmi érdekeket. A tagállamok társadalmi irányt mutathatnak egy működő és innovatív védelempolitika megteremtésében.

Úton egy páneurópai védelmi ernyőszervezet felé

Való igaz, hogy a NATO szerepe felértékelődött, viszont a klasszikus katonai szereppel nem bíró Európai Unióé még inkább. Hiszen már nem lehetséges kizárólag a biztonság katonai dimenziójára összpontosítani, figyelmen kívül hagyva a sebezhetőségek és fenyegetések szélesebb spektrumát, s mivel a kelet-közép-európai országok közelebb vannak a háborús színtérhez, prioritásaikat, gazdaságukat sokkal jobban kell védeni a sokkhatásoktól, mint Európa nyugati felét. Az európai egyesítés csak akkor teljesezhet ki, ha a nagyobb tagállamok figyelembe veszik a kisebbek és az EU szomszédságában és perifériáján elhelyezkedő országok gazdasági, szociális és biztonsági érdekeit. Ennek elmaradása az EU perifériájából – és szomszédságából – induló folyamatos válsághullámokat eredményezhet.

Az Európai Unió erőssége a biztonság fogalmának újraértelmezése a stratégiai iránytűn keresztül, amelyben nagyobb hangsúllyal szerepel a civil-katonai együttműködés és a speciális képességek fejlesztése, illetve az emberi alapszükségletek középpontba helyezése. Az EU stratégiai iránytűje megfelelő kiindulópont lehet az emberi biztonság¹⁶ továbbgondolására is, amely nemcsak az államközi-katonai kapcsolatok erősítését szolgálja, hanem hatással van az egyének és különböző társadalmi csoportok közötti

¹⁵ SZÉP 2019: 8–10.

¹⁶ MISZLIVETZ 1997.

együttműködésekre is, s ez nyilvánvaló hangsúlyeltolódást jelent egyszerre a szubszidiaritás és a közösségi szint irányába. Az unió stratégiája olyan új kihívásokra kell hogy reagáljon, mint a környezet és klimatikus hatások lakhatást és egészséget romboló következményei, az emberi jogok – beleértve a jóléthez való jogot – védelme, a háztartások és emberi közösségek biztonsága, a polgárháborúk, járványok vagy egyéb egzisztenciális, a növekvő technológiai szakadék miatti hátrányok és veszélyek okozta csapdák elkerülése. Ezen kérdések túlmutatnak a hagyományos értelmezéseken, és a klasszikus biztonság fogalmán kívül esnek, ezért új eszközrendszerre van szükség az értelmezésükhöz. Az EU déli határait érintő migrációs kihívások vagy Oroszország évtizedek óta tartó perifériára szorulása egy bizonytalanabb nemzetközi és európai környezetben értelmezendők, hisz az Európai Unió biztonsága nem létezik a déli vagy keleti szomszédok biztonsága nélkül. Az EU-val szomszédos társadalmaknak a politikai nyilatkozatokon és technikai számonkéréseken túl konkrét együttműködést, a tagság előszobáját kell felajánlani. Az európai politikai közösség októberi ülése egy közös irányt mutatott, amely a korszak kihívásait – legyenek azok a fizikaiak vagy digitálisak – közös politikai akarattal és stratégiai gondolkodással tudja kezelni. Emellett foglalkozni kell a jelenlegi orosz agresszió és illegális területi annexió kérdéseivel is. A következő évtized nagy kérdése Oroszország európai szerepe és az EU-val való kapcsolata lesz. A Védelmi Unió és tágabb értelemben egy európai biztonsági ernyő létrehozása kapcsán a civil-katonai együttműködés kulcsfontosságú a politikai párbeszéd mellett. Európának a saját útját kell járnia a következő évtizedekben, hogy regionális-nemzetközi szerepe megszilárduljon. Ennek előszele az az elfogadott stratégiai iránytű, amelyre közvetetten több elnökségi dokumentum is hivatkozik. Az Európai Uniónak még komoly tennivalója van saját védelmének gyakorlati kialakítása érdekében, amiben a 2024-ben esedékes magyar elnökség a régió képviseletével komoly szerepet játszhat.

Felhasznált irodalom

- ARCHICK, Kristin – GALLIS, Paul E. (2005): *NATO and the European Union*. Washington, DC: Library of Congress. Online: <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metacrs6481/>
- BERGMANN, Julian – MÜLLER, Patrick (2021): Failing Forward in the EU's Common Security and Defense Policy: The Integration of EU Crisis Management. *Journal of European Public Policy*, 28(10), 1669–1687. Online: <https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1954064>
- Európai Külügyi Szolgálat (2016): *Globális stratégia az Európai Unió kül- és biztonságpolitikájára vonatkozóan*. Online: https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_hu_.pdf
- European External Action Service (2022): *A Strategic Compass for Security and Defence*. Online: www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- KAUFMAN, Joyce P. (2017): The US Perspective on NATO under Trump: Lessons of the Past and Prospects for the Future. *International Affairs*, 93(2), 251–266. Online: <https://doi.org/10.1093/ia/ix009>
- Ministry of Foreign and European Affairs (2016): *Programme of the Slovak Presidency of the Council of the European Union*. Online: www.consilium.europa.eu/media/56231/2016-jul-dec-sk-programme.pdf

- MISZLIVETZ, Ferenc (1997): Redefining European Security. *The Brown Journal of World Affairs*, 4(1), 205–215. Online: www.jstor.org/stable/24590080
- Orbán Viktor sajtónyilatkozata Recep Tayyip Erdoğan török elnökkel történt tárgyalását követően. *Miniszterelnök.hu*, 2018. október 8. Online: <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-sajtonyilatkozata-recep-tayyip-erdogan-torok-elnokkal-tortent-targyalasat-kovetoen/>
- PESCO (2019): *PESCO Projects: Integrated European Joint Training and Simulation Centre (EUROSIM)*. Online: www.pesco.europa.eu/project/integrated-european-joint-training-and-simulation-centre-eurosim/
- Priorities of the Croatian Presidency of the Council of the EU* (2020). Online: <https://euromil.org/priorities-of-the-croatian-presidency-of-the-council-of-the-eu>
- Programme of the Croatian Presidency of the Council of the EU* (2020). Online: https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2019/12%20prosinac/31%20prosinca/web_FINAL_PROGRAMME_EN_FINAL.pdf
- Programme of the Republic of Bulgaria for the Presidency of The Council of the European Union* (2018). Online: www.consilium.europa.eu/media/56264/2018-jan-jun-bg-programme.pdf
- Programme of the Romanian Presidency of the Council of the European Union* (2019). Online: www.romania2019.eu/wp-content/uploads/2017/11/en_rogramme_ropres2019.pdf
- SZÉP, Viktor (2019): New Intergovernmentalism Meets EU Sanctions Policy: The European Council Orchestrates the Restrictive Measures Imposed Against Russia. *Journal of European Integration*, 42(6), 855–871. Online: <https://doi.org/10.1080/07036337.2019.1688316>
- VON DER LEYEN, Ursula (2021): *State of the Union 2021*. Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_21_4701

Felhasznált jogforrások

- Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=FI>